1/2020. (I. 2.) AB határozat

az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntető anyagi jogi szabályokról szóló 2/2019. Büntető jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről[1]

Az Alkotmánybíróság teljes ülése jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói kezdeményezés tárgyában – *dr. Schanda Balázs* alkotmánybíró párhuzamos indokolásával és *dr. Dienes Oehm Egon, dr. Pokol Béla* és *dr. Varga Zs. András* alkotmánybírók különvéleményével – meghozta a következő

határozatot:

1. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntető anyagi jogi szabályokról szóló 2/2019. Büntető jogegységi határozat alaptörvény-ellenes, ezért a jogegységi határozatot a Magyar Közlönyben történt közzétételére, 2019. június 25. napjára visszaható hatállyal megsemmisíti.
2. Az Alkotmánybíróság elrendeli az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntető anyagi jogi szabályokról szóló 2/2019. Büntető jogegységi határozat alkalmazásával meghozott, jogerős határozattal lezárt büntetőeljárások felülvizsgálatát.

Az Alkotmánybíróság e határozatát a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

Indokolás

I.

[1] 1. A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsának bírája (a továbbiakban: indítványozó) az előtte 43.Kbeü.70/2019. szám alatt, ismételt összbüntetésbe foglalás miatt folyamatban lévő eljárást felfüggesztette, és egyidejűleg az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 25. §-a alapján bírói kezdeményezéssel fordult az Alkotmánybírósághoz az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntető anyagi jogi szabályokról szóló 2/2019. Büntető jogegységi határozat (a továbbiakban: BJE) alaptörvény-ellenességének a megállapítása és a kihirdetésére visszamenőleges hatályú megsemmisítése, továbbá az Alkotmánybíróság eljárására okot adó ügyben történő alkalmazásának a kizárása iránt. Kérte továbbá, hogy az Alkotmánybíróság rendelje el a támadott jogegységi határozat alkalmazásával lefolytatott, jogerősen lezárt büntetőeljárások felülvizsgálatát.

[2] A konkrét ügy előzményeit érintően az indítványozó előadta, hogy abban az elítélt 2018. október 12-én a bíróságra érkezett beadványában kérte az alábbi ítéletei összbüntetésbe foglalását:

– a Fővárosi Törvényszék 8.B.1191/2010/63. számú ítéletével 2014. január 30-án kiszabott és a Fővárosi Ítélőtábla 2.Bf.133/2014/39. számú ítéletével 2015. március 10-én jogerőre emelkedett 6 év fegyházbüntetés (elkövetési idő: 2009. április 10-ig);

1 Alkotmánybírósági ügyszám: III/1350/2019.

– a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 43(III).Kb.1601/2013/170. számú ítéletével 2014. október 22-én halmazati büntetésül kiszabott és a Fővárosi Ítélőtábla Katonai Tanácsa 6.Kbf.109/2014/28. számú ítélete folytán 2016. március 21-én jogerőre emelkedett 7 év 6 hónap fegyházbüntetés (elkövetési idő: 2012. június 23.). Ezzel az ítélettel továbbá a bíróság megszüntette a Pesti Központi Kerületi Bíróság 33.Fk.25.048/2011/74. számú ítéletének a végrehajtása során alkalmazott feltételes szabadságot, és megállapította, hogy feltételes szabadságra az elítélt nem bocsátható.

[3] Az indítvány tájékoztatása szerint a kiszabott szabadságvesztés büntetéseket az elítélt folyamatosan tölti.

[4] A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 2018. december 15-én kelt, 43.Kbeü.144/2018/3. számú ítéletével összbüntetésként 9 év fegyházbüntetést állapított meg azzal, hogy az elítélt többszörös visszaeső, és feltételes szabadságra nem bocsátható. Az ítélet indokolásában a bíróság részletesen kifejtette, hogy a konkrét esetben miért a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Btk.) összbüntetésre irányadó szabályait alkalmazta. Az indokok között utalt a Btk. 2. §-ához kapcsolódó korábbi bírói gyakorlatra, az Alkotmánybíróság 10/2018. (VII. 18.) AB határozatára (a továbbiakban: Abh.), annak primátusára, a határozat indokolásában kifejtettekre, az összbüntetés anyagi jogi jellegére, valamint halmazati büntetést pótló szerepére, továbbá arra, hogy az alaptörvény-ellenessége miatt megsemmisített jogszabályi rendelkezéssel egyező bírói gyakorlat szintén alaptörvény-ellenesnek tekinthető. Utalt rá, hogy az adott esetben, ha az elítélt két ügyét egy eljárásban bírálták volna el, az egyetlen kiszabott halmazati büntetés a régi Btk.-n alapult volna, és arra is, hogy az elítéltet nem érheti hátrány azért, mert cselekményei elbírálása – véletlen és előre nem látható okokból – nem egy eljárásban és nem a régi Btk. hatálya alatt történt meg. Mindezen indokokra és szempontokra figyelemmel, és azért, mert az elítéltre nézve a régi Btk. kedvezőbb szabályokat tartalmazott a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvénnyel (a továbbiakban: Btk.) szemben, a bíróság az összbüntetést az elkövetés idején hatályban lévő büntetőtörvény alkalmazásával szabta ki.

[5] Az elsőfokú összbüntetési ítéletet a katonai ügyész és a védők tudomásul vették. Az elítélt fellebbezése nyomán eljárt Fővárosi Ítélőtábla Katonai Tanácsa 2019. február 13-án kelt 6.Kbkf.10.005/2019/4. számú végzésével az elsőfokú határozatot helybenhagyta, azonban az indokolásban úgy foglalt állást, hogy az eljárásban alkalmazandó jog a Btk., ezért a hivatkozott törvényhelyeket megfelelően korrigálta.

[6] A katonai ügyész 2019. február 25-én kelt átiratában a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 840. §-a alapján ismételt összbüntetési eljárás lefolytatását kezdeményezte arra figyelemmel, hogy a Btk. 94. §-ában meghatározott szabály értelmében a konkrét ügyben a jogerősen megállapított 9 évvel szemben minimum 9 év 6 hónap tartamú összbüntetés megállapításának lett volna helye, így a jogerős ítélet törvénysértő.

[7] A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 2019. március 13-án 43.Kbeü.9/2019/3. számú végzésével a katonai ügyész ismételt összbüntetési eljárás lefolytatására irányuló indítványát – a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 2018. december 15-én kelt, 43.Kbeü.144/2018/3. számú ítéletében foglalt indokokkal összhangban álló érvek alapján – elutasította.

[8] A végzés ellen a katonai ügyész fellebbezést jelentett be, amely alapján eljárva a Fővárosi Ítélőtábla Katonai Tanácsa 2019. június 19-én kelt, 6.Kbkf.10.020/2019/3. számú végzésével a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 43.Kbeü.9/2019/3. számú végzését hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot az ismételt összbüntetési eljárás lefolytatására utasította. A végzés indokolása értelmében a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény (a továbbiakban: Btkátm.) 3. §-ának az Alkotmánybíróság általi megsemmisítése csupán a jogi helyzet formális változását idézte elő, továbbá a megsemmisítés nem jelenti azt, hogy a megsemmisített rendelkezés alapjául szolgáló bírói gyakorlat ne érvényesülne tovább változatlanul.

[9] Néhány nappal a határozathozatalt követően, 2019. június 25-én hirdette ki a Kúria az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntető anyagi jogi szabályokról szóló BJE-t, amely az indokolás II/2. pontjában hivatkozik a Fővárosi Ítélőtábla Katonai Tanácsa 2019. február 13-án kelt, jelen ügyben hozott, 6.Kbkf.10.005/2019/4. számú végzésére is. A BJE rendelkezése értelmében az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntetőtörvény meghatározásakor az alapítéletekkel elbírált bűncselekmények elkövetési ideje közömbös; annak van jelentősége, hogy az összbüntetésbe foglalás lehetősége mikor nyílt meg. Az Alaptörvény 25. cikk (2) bekezdése alapján a Kúria a rendes bíróságokra – így a konkrét ügyben eljáró bíróságra is – kötelező jogegységi határozatot hoz. Ezért a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa a folyamatban lévő összbüntetési eljárásban köteles a BJE szerint eljárni. Ezen felül a Be. 632. § (2) bekezdése értelmében az ügyet a hatályon kívül helyező határozat okainak és indokainak a figyelembevételével köteles elbírálni.

[10] Az indítványozó álláspontja szerint ugyanakkor a BJE a jogalanyokra nézve szigorúbb, a jogalanyok helyzetét elnehezítő Btk.-szabályozás alkalmazását írja elő az összbüntetési eljárásokban a Btk. hatálybalépését megelőzően elítéltek esetében is, ezért nem áll összhangban az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdésével, konkrétan pedig a jogbiztonság követelményrendszerébe tartozó kiszámíthatóság garanciájával, és sérti a visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmát.

[11] A jogállamiság szerves részeként hivatkozott az indítványozó a nulla poena sine sine lege praevia jogelvre, amelynek értelmében senkit sem lehet olyan jogszabályi rendelkezés alapján büntetéssel sújtani, amely a cselekmény elkövetésekor még nem volt hatályos. Ezen jogelv követelményei pedig az összbüntetési eljárásban alkalmazandó anyagi jogi szabályok tekintetében is irányadók.

[12] Ezzel szemben a BJE a Btk. összbüntetési szabályainak a kötelező alkalmazását írja elő olyan elkövetőek esetében is, akik a cselekményeiket a Btk. hatálybalépését megelőzően, a régi Btk. hatálya alatt követték el, amennyiben az ítéleteik összbüntetésbe foglalásának a lehetősége csak a Btk. hatálybalépését követően nyílt meg.

[13] Hivatkozott az indítványozó a szintén összbüntetési ügyben született 3168/2019. (VII. 10.) AB határozat megállapításaira. Döntésében az Alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy a büntetőtörvény időbeli hatályára vonatkozó szabályok alkalmazása nem ütközhet a visszaható hatály tilalmába. A bírói gyakorlatra történő hivatkozás továbbá nem járhat azzal a következménnyel, hogy az arra alapított határozat ellentétes legyen az Alaptörvénnyel, valamint az Alkotmánybíróság határozatával.

[14] Az indítványozó álláspontja szerint a BJE sérti továbbá az Alaptörvény *C)* cikk (1) bekezdésében rögzített hatalommegosztás elvét is, mivel abban a Kúria a Btk. 2. §-ának előírását figyelmen kívül hagyva, azzal ellentétesen döntött a jogalkalmazás során irányadó, alkalmazandó anyagi jogról. Lényegében kizárta a Btk. 2. § alkalmazását, az abban rögzített mérlegelést az alkalmazandó büntetőtörvényről, ezáltal jogot alkotott, holott a Kúria nem jogalkotó.

II.

[15] Az Alkotmánybíróság eljárása során a következő jogszabályi rendelkezéseket vette figyelembe:

[16] 1. Az Alaptörvény indítvánnyal érintett rendelkezései:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„C) cikk (1) A magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik.”

[17] 2. A Btk. indítvánnyal érintett rendelkezése:

„93. § (1) Ha az elkövetőt több, határozott ideig tartó szabadságvesztésre ítélik, a jogerősen kiszabott büntetéseket – törvényben meghatározottak szerint – összbüntetésbe kell foglalni, ha az elkövető valamennyi bűncselekményt a legkorábbi elsőfokú ügydöntő határozat kihirdetését megelőzően követte el.”

[18] 3. A BJE rendelkező része:

„Az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntető törvény meghatározásakor az alapítéletekkel elbírált bűncselekmények elkövetési ideje közömbös; annak van jelentősége, hogy az összbüntetésbe foglalás lehetősége mikor nyílt meg.”

III.

[19] 1. Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt hangsúlyozza, hogy a hatáskörébe tartozó ügyeket az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdésének *a)–g)* pontjai sorolják fel. Az Alkotmánybíróság – az Alaptörvény 24. cikk (1) bekezdésének megfelelően – az Alaptörvény védelmének legfőbb szerveként alkotmányos kötelezettségeit hatáskörei gyakorlása folytán teljesíti {3136/2013. (VII. 2.) AB végzés, Indokolás [7]}. Ennek során nem csak az eljárásait kezdeményező indítványok jogalapját köteles vizsgálni, de nem mellőzheti annak vizsgálatát sem, hogy az egyes indítványok formája és tartalma megfelel-e az Alaptörvényben szabályozott típuskényszernek, továbbá a törvényi feltételeknek {3058/2015. (III. 1.) AB végzés, Indokolás [9]}.

[20] Az Alkotmánybíróság ezért elsőként azt vizsgálta, hogy a bírói indítvány megfelel-e az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdésében, valamint az Abtv. 25. §-ában, 51. §-ában, 52. § (1) bekezdésében, 52. § (1b) bekezdés *a)–f)* pontjában, továbbá az 52. § (4)–(6) bekezdésében foglaltakból következő formai és tartalmi követelményeknek.

[21] 2. Az adott eljárásban az indítványozó az Abtv. 25. § (1) bekezdésére alapította a kérelmét, amely a BJE alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányult. Az Alkotmánybíróság erre is figyelemmel vizsgálta, hogy az indítvány a határozott kérelem feltételeinek [Abtv. 52. § (1b) bekezdés *a)–f)* pont] megfelel-e.

[22] Az indítványozó megjelölte azt a törvényi rendelkezést [Abtv. 25. § (1) bekezdés], amely megállapítja az Alkotmánybíróság hatáskörét az indítvány elbírálására [Abtv. 52. § (1b) bekezdés *a)* pont]. Az indítványozó előadta az eljárás megindításának indokait [Abtv. 52. § (1b) bekezdés *b)* pont]. Az indítványozó megjelölte az Alkotmánybíróság által vizsgálandó jogegységi határozatot [Abtv. 52. § (1b) bekezdés *c)* pont], és az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [B) cikk (1) bekezdés, *C)* cikk (1) bekezdés].

[23] 3. Az Abtv. 25. § (1) bekezdése értelmében az egyedi normakontroll eljárásnak további két – egymással összefüggő – feltétele, hogy a bírói kezdeményezés ténybeli alapja a bíró előtt folyamatban lévő egyedi ügy legyen, és a kezdeményezésnek ebben az ügyben alkalmazandó jogszabály – jogegységi határozat – vizsgálatára kell irányulnia {3112/2014. (IV. 17.) AB végzés, Indokolás [3]; 3242/2014. (IX. 22.) AB végzés, Indokolás [4]}. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata értelmében ugyanis a bírói kezdeményezés mint normakontroll egyedi vagy konkrét jellege az absztrakt utólagos normakontrollhoz képest annyiban szűkebb, hogy az indítványozó bíró csak az ügyben alkalmazott jogszabályt támadhatja meg és részletesen meg kell indokolnia, hogy valóban kell azt az adott ügyben alkalmaznia. Csak ezzel biztosítható ugyanis a kezdeményezés egyedi – konkrét – normakontroll jellege.

[24] Az Alkotmánybíróság a 3193/2014. (VII. 15.) AB végzésben ezzel összefüggésben az alábbiakat rögzítette.

„Az Abtv. nem teszi lehetővé a bíró számára, hogy utólagos absztrakt normakontrollt kezdeményezzen, a bírói kezdeményezés nem actio popularis, hanem az egyedi – konkrét – normakontroll eljárás egyik fajtája”, amellyel a bíró az Abtv. 25. § (1) bekezdésében meghatározott esetben élhet (Indokolás [5]). Az eljáró bíró tehát csak azon jogszabály, illetve jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítására tehet indítványt, melyet a konkrét ügy elbírálása során kifejezetten alkalmaznia kell. „Ebből következően alapvető feltétel a támadott norma és a folyamatban lévő egyedi ügy közötti közvetlen összefüggés. Amennyiben a bírói kezdeményezés olyan jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést támad meg az Alkotmánybíróság előtt, mely az előtte folyamatban lévő (az Alkotmánybírósághoz fordulás miatt felfüggesztésre került) üggyel nem áll összefüggésben, annak elbírálása során nyilvánvalóan nem kerül alkalmazásra, akkor érdemi alkotmányossági vizsgálatnak nincs helye.” (Indokolás [5])

[25] Ezen felül rögzítette az Alkotmánybíróság azt a követelményt is, hogy az alkalmazandó jog megállapítása a rendes bíróság – a konkrét perben eljáró bíró – hatásköre, az Alkotmánybíróság általában tartózkodik attól, hogy e mérlegelésbe beavatkozzon. A bíró feladata és hatásköre ugyanis eldönteni, hogy mely jogszabályok és konkrét jogszabályi rendelkezések alapján, illetve alkalmazásával dönt a benyújtott kereset (előterjesztett vád) tárgyában {6/2014. (II. 26.) AB határozat, Indokolás [14]; 3037/2014. (III. 13.) AB határozat, Indokolás [29]; 3193/2014. (VII. 15.) AB végzés, Indokolás [6]}.

[26] Ugyanakkor az Alkotmánybíróságnak alkotmányos funkciójával összefüggésben az Alaptörvényből és az Abtv.-ből fakadó kötelessége, hogy a bírói kezdeményezés törvényi feltételeinek a fennállását megvizsgálja, s azok nyilvánvaló hiánya esetében a kezdeményezést visszautasítsa {3193/2014. (VII. 15.) AB végzés, Indokolás [6]}. Az alkalmazandó jog megjelölését ezért az Alkotmánybíróság csak abban az esetben vizsgálhatja felül, ha nyilvánvaló, hogy a megjelölt jogszabályt az indítványra okot adó esetben biztosan nem kell alkalmazni {6/2014. (II. 26.) AB határozat, Indokolás [14]}.

[27] Az Alaptörvény 25. cikk (2) bekezdése értelmében a rendes bírósági szervezet legfőbb szerve a Kúria, amely biztosítja a rendes bíróságok jogalkalmazásának egységét, a rendes bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz. A támadott BJE az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntető anyagi jogi szabályokról szól, és rendelkezései a bíróságok számára 2019. június 25-től irányadók. Az Alkotmánybíróság az érdemi vizsgálat feltételeit érintően ezért megállapította, hogy az indítvánnyal támadott BJE alkalmazása a konkrét összbüntetési eljárásban nem mellőzhető.

[28] 4. Az Abtv. 52. § (1b) bekezdés *e)* pontja értelmében az indítványnak indokolást kell tartalmaznia arra nézve, hogy a sérelmezett jogszabályi rendelkezés miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezésével. Ennek a feltételnek az indítvány szintén megfelel, mivel az indítványozó az Alkotmánybíróság gyakorlatában kialakított követelményeknek megfelelő indokolást adott elő az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdése, valamint a *C)* cikk (1) bekezdése vonatkozásában.

[29] Az Alkotmánybíróság megállapította azt is, hogy az indítvány kifejezett kérelmet tartalmaz az Alkotmánybíróság döntésének tartalmára [Abtv. 52. § (1b) bekezdés *f)* pont]. Az indítvány az Abtv. 41. § (1) bekezdésében foglaltak szerint a BJE alaptörvény-ellenessége megállapítására és megsemmisítésére irányul.

[30] A fentiekre figyelemmel az Alkotmánybíróság a BJE alkotmányossági vizsgálatát az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdése és *C)* cikk (1) bekezdése tekintetében folytathatta le.

IV.

[31] A bírói kezdeményezés az alábbiak szerint megalapozott.

[32] 1. Az indítványozó a BJE alaptörvény-ellenességét az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdése és *C)* cikk (1) bekezdése vonatkozásában állította.

[33] Álláspontja szerint a BJE a jogalanyokra nézve szigorúbb, a jogalanyok helyzetét elnehezítő Btk. szabályozás alkalmazását írja elő az összbüntetési eljárásokban olyan terheltek esetében, akiket a régi Btk. alapján ítéltek el, ezért nem áll összhangban az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdésével, az abból fakadó kiszámíthatóság követelményével, és sérti a visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmát. Az indítványozó szerint a BJE sérti továbbá az Alaptörvény *C)* cikk (1) bekezdésében rögzített hatalommegosztás elvét is, mivel abban a Kúria a Btk. 2. §-ával ellentétesen határozta meg a jogalkalmazás során irányadó, alkalmazandó anyagi jogot. Ezzel lényegében kizárta a Btk. 2. § alkalmazását, az abban rögzített mérlegelést az alkalmazandó büntetőtörvényről, ezáltal jogot alkotott.

[34] Az Abtv. 37. § (2) bekezdése felhatalmazza az Alkotmánybíróságot, hogy bírói kezdeményezés alapján folytatott egyedi normakontroll eljárásban felülvizsgálja az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdésében meghatározott jogegységi határozatoknak az Alaptörvénnyel, illetve nemzetközi szerződéssel való összhangját. Az indítványozókra, az eljárásra és a jogkövetkezményekre a jogszabályok felülvizsgálatára vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Az Alkotmánybíróság az Abtv. hivatkozott felhatalmazása alapján elsőként az indítványozó Alaptörvény *C)* cikk (1) bekezdésére alapított kifogásait vizsgálta.

[35] 2. Az Alkotmánybíróság a 11/2015. (V. 14.) AB határozatban a hatalommegosztás elve és a bírói hatalmi ág önálló jogszabály-értelmező tevékenységének vizsgálata során – a korábbi alkotmánybírósági gyakorlatot megerősítve – a következő megállapításokat tette: „Az Alkotmánybíróság a hatalommegosztás elvével számos határozatában foglalkozott. Az egyes állami szervek hatáskörének világos elválasztásával összefüggésben azt mondta ki, hogy »[a] hatalmi ágak elválasztásának elve nem pusztán annyit jelent, hogy az egyik hatalmi ág nem vonhatja el a másik jogosítványait, hanem azt is jelenti: a demokratikus jogállamban korlátlan és korlátozhatatlan hatalom nincs, s ennek érdekében bizonyos hatalmi ágak szükségképpen korlátozzák más hatalmi ágak jogosítványait« [28/1995. (V. 19.) AB határozat, ABH 1995, 142, 143.]. A bírói hatalmi ágat, amely elválik a törvényhozó és a végrehajtó hatalomtól, az állami hatalom azon megnyilvánulásaként írta le az Alkotmánybíróság, amely »az erre rendelt szervezet útján a vitássá tett vagy megsértett jogról – törvényben szabályozott eljárás során – kötelező erővel dönt« [53/1991. (X. 23.) AB határozat]. »A hatalommegosztás elvéből következik a bíróságnak az Alkotmány 45. § (1) bekezdésében meghatározott igazságszolgáltatási monopóliuma, amely végső soron az egyedi ügyekben, a 46. § (1) bekezdésében rögzített ítélkezési tevékenység kizárólagosságában ölt testet« [62/2006. (XI. 23.) AB határozat, ABH 2006, 713.].” {11/2015. (V. 14.) AB határozat, Indokolás [24]}

[36] „A bírói hatalmi ág önálló jogszabály-értelmező tevékenységének jelentőségét hangsúlyozta az Alkotmánybíróság a 42/2004. (XI. 9.) AB határozatban is, a hatalommegosztás szempontjából. E döntés többek között rámutatott: »[a] jogalkalmazás egységességének biztosítása érdekében többféle alkotmányos megoldás lehetséges az igazságszolgáltatás rendszerén belül. Önmagában azzal a ténnyel nem sérül a jogalkotói hatalom, benne a törvényhozói hatalmi ág alkotmányos jogköre, hogy a bírói hatalom a jogszabályoknak egységesen alkalmazandó tartalmat ad. A ’bírói jogalkotás’, amíg az kizárólag a jogszabályok értelmezésén alapul (amíg a bírói-ítélkezési hatalom nem veszi át alapvetően és közvetlenül a jogalkotás funkcióját), nem kerül ellentétbe a hatalommegosztás elvével. (ABH 2004, 551, 571.)«” {11/2015. (V. 14.) AB határozat, Indokolás [27]}

[37] Ezeket a megállapításokat az Alkotmánybíróság a 2/2016. (II. 8.) AB határozatban (Indokolás [40]) és a 19/2017. (VII. 18.) AB határozatban (Indokolás [26]) is megerősítette. A 19/2017. (VII. 18.) AB határozatban az Alkotmánybíróság mindehhez hozzátette: a jogegységi határozat – a bíróságokra nézve általánosan kötelező erejéből fakadó normatív jellege ellenére is – bírói döntés, amely előtt korlát áll. Ez a korlát pedig – elsősorban az Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdéséből is következően – nemcsak alkotmányos múltunkban, hanem a jelenben sem léphető át. A jogszabály-értelmezés természetszerűen visel magán olyan jegyeket, melyeken keresztül e tevékenység – különösen a Kúria esetében – a jogalkotás határán járhat, de ez a jogszabályoknak való alárendeltségen nem változtat. A jogértelmezésre – akár az adott jogvitához kötődően, akár, mint jelen esetben a tartós jogalkalmazási gyakorlat egységének biztosítására irányulóan – csak a jogi szabályozás keretei között kerülhet sor. A bírói hatalom tehát alapvetően és közvetlenül nem veheti át a jogalkotás funkcióját egyik – a hatalommegosztás rendjében erre feljogosított – szervtől sem (Indokolás [27]–[29]).

[38] 3. A BJE indokolásában foglaltak szerint a legfőbb ügyész a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 33. § (1) bekezdés *c)* pontjának felhatalmazása alapján eljárva azzal összefüggésben kezdeményezett jogegységi eljárást, hogy az összbüntetési eljárást mely időpontban hatályos büntető anyagi jogszabályok alkalmazásával kell lefolytatni. Indítványában arra hivatkozott, hogy az ítélkezési gyakorlat a feltett kérdés tekintetében megosztott.

[39] Arra tett továbbá indítványt, hogy a jogegységi tanács mondja ki a következőket:

„Az összbüntetési eljárásban nem bűncselekmények elbírálására, illetve büntetéskiszabásra kerül sor, ezért a Btk. 2. §-ában foglaltak nem bírnak jelentőséggel.

Az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntető anyagi jog meghatározása szempontjából annak van jelentősége, mikor nyílik meg az összbüntetésbe foglalás lehetősége.

Amennyiben az érintett alapítéletek mindegyike 2013. július 1. napját megelőzően jogerőre emelkedett, és a szabadságvesztés tekintetében végrehajthatóvá vált, úgy a korábbi Btk. összbüntetésre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni. Amennyiben legalább egy alapítélet 2013. július 1. napja után emelkedett jogerőre, vagy vált a szabadságvesztés tekintetében végrehajthatóvá, úgy a Btk. szabályait kell követni.”

[40] A legfőbb ügyész az indítvány indokait a jogegységi tanács ülésén szóban azzal egészítette ki, hogy a Btkátm. 3. §-ának az Alkotmánybíróság általi megsemmisítését követően a korábban évtizedeken keresztül alkalmazott bírósági gyakorlathoz kell visszatérni, aminek lényege, hogy az összbüntetési szabályok változása esetén az összbüntetésbe foglalás lehetőségének megnyílásakor hatályos büntetőtörvényt kell alkalmazni, ami nem pusztán a határozat jogerőre emelkedését, hanem annak végrehajthatóvá válását is jelenti.

[41] A Kúria megfogalmazása szerint az adott jogegységi eljárásban az volt az eldöntendő kérdés, hogy a Btkátm. 3. §-ának megsemmisítését követően, a hatályos joganyag alapján, az összbüntetési eljárás során a korábbi Btk., avagy a Btk. összbüntetésre vonatkozó rendelkezéseit kell-e alkalmazni akkor, ha az összbüntetéssel érintett alapítéletek 2013. július 1. napja előtt, illetve az után elkövetett bűncselekményeket is elbírálnak. Ennek kapcsán pedig eldöntendő kérdés az is, hogy az összbüntetési eljárásban alkalmazandó anyagi jogi rendelkezések megválasztása során az alapítéletek jogerőre emelkedésének vagy az alapítéletekkel elbírált bűncselekmények elkövetési idejének van-e jelentősége.

[42] Vizsgálatai eredményeként a Kúria megállapította – és a BJE rendelkező részében is rögzítette – a kérdésekre adott válasz lényegét: az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntetőtörvény meghatározásakor az alapítéletekkel elbírált bűncselekmények elkövetési ideje közömbös; annak van jelentősége, hogy az összbüntetésbe foglalás lehetősége mikor nyílt meg.

[43] A BJE indokolása ehhez hozzáteszi: „Amennyiben tehát az érintett alapítéletek mindegyike 2013. július 1. napját megelőzően jogerőre emelkedett, és a szabadságvesztés tekintetében végrehajthatóvá vált, úgy a korábbi Btk. összbüntetésre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni. Amennyiben legalább egy alapítélet 2013. július 1. napja után emelkedett jogerőre, vagy vált a szabadságvesztés tekintetében végrehajthatóvá, úgy a Btkátm. 3. §-ának megsemmisítését követően is a Btk. szabályait kell követni."

[44] 4. Az Abh.-ban az Alkotmánybíróság megállapította, hogy Btkátm. 3. §-a alaptörvény-ellenes, ezért azt – ex nunc hatállyal – megsemmisítette. A megsemmisített rendelkezés előírta, hogy „[h]a az összbüntetésbe foglalandó ítéletek közül legalább egy a Btk. hatálybalépését követően emelkedett jogerőre, a Btk. 93–96. §-át kell alkalmazni."

[45] Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban részletes indokolását adta annak, miért és miként jutott arra a megállapításra, hogy a Btkátm. 3. §-a kívül esik a korlátozott és kivételes esetek azon körén, amelyen belül a visszamenőleges hatályú jogi szabályozás az Alkotmánybíróság gyakorlata és a jogállamiság alkotmányos garanciarendszere alapján általában megengedett. Ennek lényege szerint a jogbiztonság alkotmányos követelményéből fakadó elvek, így különösen a kiszámíthatóság és az előre láthatóság elvei azt kívánják meg, hogy az új vagy módosított jogszabályi rendelkezések alkalmazása – lehetőség szerint – a jövőre nézve legyen kötelező, és a szabály a keletkezését megelőzően létrejött tényeket és jogviszonyokat, valamint azok jogkövetkezményeit az érintettekre nézve hátrányosan ne szabályozhassa. Garanciát nyújtanak továbbá arra, hogy ezen főszabálytól csak indokolt esetben, módon és mértékben lehessen eltérni, tehát a visszaható hatályú szabályokat csak meghatározott keretek között engedik érvényesülni.

[46] Az összbüntetés módosított szabályainak a bevezetését a jogalkotó nem bízta a jogalkalmazásra, hanem arról a Btkátm. 3. §-ával rendelkezett. Az Alkotmánybíróság vizsgálatában a Btkátm. 3. §-át érintően ugyanakkor nem csupán azt állapította meg, hogy az az érintett elítéltekre nézve hátrányos tartalmú, helyzetüket elnehezítő szabály, hanem azt is, hogy a rendelkezés alkalmazásáról a jogalkotó visszamenőleges hatállyal rendelkezett. Ezek összhatásaként pedig a Btkátm. 3. § a visszaható hatály tilalmával ellentétes szabályt rögzített, így helye volt az alaptörvény-ellenessége megállapításának (Abh., Indokolás [63]–[67]).

[47] 5. A szintén az összbüntetéssel kapcsolatos kérdéseket vizsgáló és az Abh. indokolásán alapuló 3168/2019. (VII. 10.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh2.) az Alkotmánybíróság utalt rá, hogy az összbüntetés jogi természetét az Abh.-ban részletesen elemezte (Indokolás [22]–[37]). A döntés értelmezése szerint az összbüntetés sajátos jogintézmény, valójában olyan büntetéskiszabás, amely felülírja a jogerős ítéletek jogkövetkezményekkel kapcsolatos rendelkezéseit, és megállapítja a letöltendő szabadságvesztés mértékét anélkül, hogy a terhelt bűnösségéről maga döntést tartalmazna (Abh2., Indokolás [23]). Az összbüntetési szabályok alkalmazását a Btkátm. 3. §-a szabályozta (Abh2., Indokolás [26]), méghozzá olyan módon, hogy a hatálybalépését megelőzően keletkezett tényekhez – vagyis a hatálybalépését megelőzően jogerőre emelkedett ítéletekhez – fűzött új, a korábban hatályos szabályozáshoz képest eltérő jogkövetkezményt. Meghatározta ugyanis az ebbe a körbe eső ítéletekben kiszabott szabadságvesztés büntetések esetén az összbüntetés tartamának a megállapítására irányadó szabályt. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint ezért a Btkátm. 3. § tartalmilag visszaható hatályúnak minősült (Abh., Indokolás [56]–[57]). A régi Btk. és a Btk. kapcsolódó szabályait összevetve továbbá az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy a támadott rendelkezés az érintett jogalanyokra nézve szigorúbb, a jogalanyok helyzetét elnehezítő tartalmú (Abh., Indokolás [59]–[60]; Abh2., Indokolás [28]).

[48] 6. A BJE értelmezése szerint az Abh. megsemmisítő rendelkezését követően a hatályos büntetőjogi szabályozás nem tartalmaz olyan konkrét szabályt, amely alapján megállapítható, hogy a régi Btk. vagy a Btk. összbüntetési szabályait kell alkalmazni olyankor, ha nem valamennyi érintett ítélet a Btk. szabályai alapján született és a Btk. hatálybalépését követően emelkedett jogerőre. Az így felmerülő kérdésekre ad iránymutatást a jogalkalmazás számára a BJE.

[49] A BJE rendelkező része értelmében: az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntetőtörvény meghatározásakor az alapítéletekkel elbírált bűncselekmények elkövetési ideje közömbös; annak van jelentősége, hogy az összbüntetésbe foglalás lehetősége mikor nyílt meg.

[50] Ezen értelmezés szerint az összbüntetésbe foglalással érintett, időrendben második ítélet jogerőre emelkedésének a dátuma az irányadó, az akkor hatályos büntető törvénykönyv alapján kell a bíróságoknak döntést hozni az összbüntetés kérdésében. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a bíróságoknak nincs lehetőségük mérlegelni, hogy a régi Btk.-t vagy a Btk.-t alkalmazzák.

[51] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a BJE rendelkező része nem áll összhangban az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdésével. Az abban foglalt értelmezés ugyanis nem felel meg a visszaható hatály tilalmából fakadóan az Abh.-ban és az Abh2.-ben az összbüntetési szabályok kapcsán kifejtett követelményeknek.

[52] Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban a Btkátm. 3. §-át érintően nem csupán azt állapította meg, hogy az az érintett elítéltekre nézve hátrányos tartalmú, helyzetüket elnehezítő szabályt tartalmazott, hanem egyúttal azt is, hogy alkalmazásáról a jogalkotó visszamenőleges hatállyal rendelkezett. Az Abh.-ban az Alkotmánybíróság a Btk. 93–96. §-aira vonatkozóan nem vont le közvetlen következtetést. Ám annak eredményeként, hogy a Btkátm. 3. §-a csupán alkalmazási szabály volt, amely a Btk. 93–96. §-ok alkalmazásáról rendelkezett, az Alkotmánybíróság a visszaható hatály tilalmának a megsértését a Btk. 93–96. §-ok tartalmi vizsgálata alapján állapította meg. Ennek következtében a Btkátm. megsemmisített 3. §-át érintően levont következtetéseket az Alkotmánybíróság a Btk. 93–96. §-aiban rögzített összbüntetési szabályokra is irányadónak tekintette (Abh2., Indokolás [39]).

[53] Mindebből az következik, hogy az összbüntetési szabályok alkalmazása akkor áll összhangban az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdéséből folyó követelményekkel, és akkor nem sérti a visszaható hatályú jogalkotás és jogalkalmazás tilalmát, ha a Btk. 93–96. §-ai a 2013. július 1-jét megelőzően jogerőre emelkedett ítéletekben foglalt büntetés összbüntetésbe foglalására csak akkor alkalmazhatók, ha az elítéltre nézve kedvezőbb, előnyösebb előírást rögzítenek. Ezen szempontok tiszteletben tartása esetén felel meg a jogalkalmazás a visszaható hatály tilalmából fakadó követelményeknek.

[54] Utal rá az Alkotmánybíróság, hogy a BJE indokolása magyarázatul kifejti: ha az összbüntetésbe foglalandó ítéletek közül legalább egy alapítélet 2013. július 1. napja, vagyis a Btk. hatálybalépése után emelkedett jogerőre – vagy vált a szabadságvesztés tekintetében végrehajthatóvá – úgy a Btkátm. 3. §-ának megsemmisítését követően is a Btk. szabályait kell követni. A BJE iránymutatása így tartalmilag – és szinte szó szerint is – megfelel a Btkátm. megsemmisített rendelkezésének, amely azt írta elő, hogy „[h]a az összbüntetésbe foglalandó ítéletek közül legalább egy a Btk. hatálybalépését követően emelkedett jogerőre, a Btk. 93–96. §-át kell alkalmazni.”

[55] Összbüntetésbe foglalni csak jogerős ítéleteket lehet. Az ítéletek jogerőre emelkedése ténykérdés.

Az összbüntetésbe foglalás lehetősége ugyan valóban az időrendben második jogerős ítélettel nyílik meg, ez azonban nem jelenti azt, hogy az időrendben első ítélet büntetőjogi jogkövetkezményt meghatározó rendelkezését az összbüntetés ne foglalná magába, ne írná felül. Az összbüntetés így ugyanolyan hatást gyakorol az időrendben elsőként hozott jogerős ítéletre, mint az összbüntetéssel érintett több jogerős ítéletre. Ebből következően a visszaható hatály tilalmának a tiszteletben tartása szempontjából az időrendben elsőként hozott ítélet meghatározó.

[56] Mivel a BJE rendelkező része ezen szempontokkal ellentétes iránymutatást adott a jogalkalmazás számára, az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a BJE sérti az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdését, ezért alaptörvény-ellenes.

[57] 7. Az Alkotmánybíróság szerint a BJE nem felel meg az Alaptörvény *C)* cikk (1) bekezdéséből, a hatalommegosztás elvéből fakadó követelményeknek sem.

[58] Az Abh. megsemmisítő rendelkezését követően a hatályos büntetőjogi szabályozásból hiányzó azon konkrét szabályt, amely alapján megállapítható, hogy a régi Btk. vagy a Btk. összbüntetési szabályait kell alkalmazni olyankor, ha nem valamennyi érintett ítélet a Btk. szabályai alapján született és a Btk. hatálybalépését követően emelkedett jogerőre, a BJE jogalkotással kívánta pótolni az alábbiak szerint.

[59] Az összbüntetés szabályait a jogalkotó hagyományosan a büntető törvénykönyv általános részében helyezi el. Ennek megfelelően az összbüntetést a Btk. hatályosan is a 93–96. §-okban, a büntetés kiszabására irányadó rendelkezéseket összefoglaló IX. Fejezetben szabályozza.

[60] A Btk. szabályainak az időbeli hatályát maga a törvény határozza meg. A Btk. 2. § (1) bekezdése értelmében a bűncselekményt – a törvényben foglalt kivételekkel – az elkövetése idején hatályban lévő büntetőtörvény szerint kell elbírálni.

[61] A törvényhez fűzött jogalkotói indokolás értelmében a Btk. felhívott rendelkezése – a hatályos joggal egyezően – általános szabályként azt írja elő, hogy a bűncselekményt az elkövetés idején hatályban lévő törvény szerint kell elbírálni. A nullum crimen sine lege és nulla poena sine lege elvekből következik, hogy az új bűncselekményt megállapító, illetve az elbírálást szigorító büntetőtörvénynek nem lehet visszaható ereje. A törvény a visszaható hatály tilalma alól két kivételt határoz meg: a később hatályba lépett enyhébb szabályozást, illetve – bizonyos esetekben – a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján büntetendő cselekmények körét.

[62] Sem a jogszabály szövegéből, sem az ahhoz fűzött jogalkotói indokolásból nem vezethető le kivételszabály a bűncselekmény elbírálása körében irányadó anyagi jogi szabályok körét érintően.

[63] Ezen szabályozással nem áll összhangban a Kúriának a BJE rendelkező részében tett azon megállapítása, amely szerint az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntetőtörvény meghatározásakor az alapítéletekkel elbírált bűncselekmények elkövetési ideje közömbös. A Kúria érvelésének lényege szerint az összbüntetésbe foglalás nem minősül a Btk. 2. § értelmezésében vett elbírálásának. Az összbüntetésbe foglalás kapcsán ugyanis a Btk. 93. § (1) bekezdése a jogerősen kiszabott büntetésekről rendelkezik, nem pedig bűncselekményekről; és a Btk. 94. §-ának megfogalmazása az összbüntetés tartamának a meghatározását írja elő, nem a büntetéskiszabás kifejezést használja. További érve, hogy az összbüntetés szabályai ugyan a Btk. büntetéskiszabási fejezetében találhatók, és az is, hogy a bíróság az összbüntetésbe foglalást ítélettel mondja ki [Be. 839. § (5) bekezdés]. A törvény rendszertani értelmezése azonban nem lehet független, mi több, kifejezetten ellentétes a törvény nyelvtani értelmezésével. Ezért a BJE szerint a jogintézmény tartalma alapján egyértelmű, hogy itt nem büntetéskiszabásról, tágabb értelemben: nem elbírálásról van szó.

[64] Az elbírálás kifejezés fogalmát a jogalkotó valóban nem definiálta. Az Alkotmánybíróság szerint ennek ellenére egyértelmű, hogy az összbüntetés anyagi jogi szabály, és az összbüntetés megállapítása az ítélkező bíró feladata, függetlenül attól, hogy arra az alapeljárásban vagy utóbb, különleges eljárásban kerül sor. Anyagi jogi szabály alkalmazásakor pedig az ítélkező bírónak a Btk. 2. §-a alapján kell eljárni. Azt, hogy a Btk. 2. §-át mikor nem kell alkalmazni, maga a törvény egyértelműen és taxatíve rögzíti. A kivételszabályokat ugyanis a jogalkotó a Btk. 2. § (2)–(3) bekezdéseiben pontosan meghatározta. Minden olyan esetben, amelyre nem irányadóak ezek a kivételszabályok, a Btk. 2. § (1) bekezdése szerinti főszabály az irányadó és az alkalmazandó a jogalkotó szándéka szerint.

[65] A Kúria a BJE rendelkező részében foglalt megállapítását nem a Btk. 2. § (2)–(3) bekezdéseiben foglalt kivételszabályokból vezette le, arra a kivételszabályok tartalma alapján lehetősége sem lett volna. A Kúria a BJE rendelkező részében foglalt megállapítással lényegében egy új kivételszabályt, vagyis jogot alkotott, amellyel a Btk. 2. § (1) bekezdése szerinti főszabály alkalmazását az összbüntetéssel összefüggő egyes esetekben kizárta.

[66] Mindezek alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a BJE meghozatalakor a Kúria túllépte a jogegység biztosítására vonatkozó alaptörvényi felhatalmazás kereteit, és elvonta a törvényhozói hatalmi ág jogkörét, ami az Alaptörvény *C)* cikk (1) bekezdésének a sérelmét eredményezte.

[67] 8. Az Abtv. 37. § (2) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság utólagos normakontroll eljárásban, bírói kezdeményezés alapján folytatott egyedi normakontroll eljárásban, alkotmányjogi panasz alapján, vagy nemzetközi szerződésbe ütközés vizsgálata során felülvizsgálja a közjogi szervezetszabályozó eszközöknek, valamint az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdésében meghatározott jogegységi határozatoknak az Alaptörvénnyel, illetve nemzetközi szerződéssel való összhangját. Az indítványozókra, az eljárásra és a jogkövetkezményekre a jogszabályok felülvizsgálatára vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

[68] Az Alkotmánybíróság által megsemmisített jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés főszabály szerint az Abtv. 45. § (1) bekezdése értelmében az Alkotmánybíróság megsemmisítésről szóló határozatának a hivatalos lapban való közzétételét követő napon hatályát veszti, és e naptól nem alkalmazható, a kihirdetett, de hatályba nem lépett jogszabály pedig nem lép hatályba. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a főszabálytól eltérően is meghatározhatja az Alaptörvénnyel ellentétes jogszabály hatályon kívül helyezését, illetve a megsemmisített jogszabály általános vagy egyedi ügyekben történő alkalmazhatatlanságát, ha ezt az Alaptörvény védelme, a jogbiztonság vagy az eljárást kezdeményező különösen fontos érdeke indokolja [Abtv. 45. § (4) bekezdés].

[69] Az Alkotmánybíróság a jogbiztonság követelményének érvényre juttatása érdekében a jogegységi határozatnak a közzétételére visszamenőleges hatályú megsemmisítése mellett döntött. Az Alkotmánybíróság annak során figyelemmel volt a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 42. § (1) bekezdésében foglalt azon előírásra, amely szerint a jogegységi határozat a bíróságokra a Magyar Közlönyben történő közzététel időpontjától kötelező.

[70] A visszamenőleges hatállyal megsemmisített jogegységi határozat a Magyar Közlönyben történt közzétételének időpontjára visszahatóan semmis, ami kizárja annak alkalmazását. A bírói kezdeményezés vonatkozásában mindez azért bír jelentőséggel, hogy a jelen alkotmánybírósági határozat hivatalos lapban való közzétételét követően a felfüggesztett összbüntetési eljárást folytatni kell. Mivel az ex tunc hatályú megsemmisítés jogi konzekvenciáit az eljáró bíró vonja le, a jelen határozat rendelkező részében szükségtelen volt az alkalmazási tilalom kimondása.

[71] 9. Az Abtv. 45. § (6) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazása alapján jogerős határozattal befejezett büntetőeljárás és szabálysértési eljárás felülvizsgálatát rendeli el, ha az eljárásban alkalmazott jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés semmisségéből a büntetés, illetve az intézkedés csökkentése vagy mellőzése, valamint a büntetőjogi, illetve a szabálysértési felelősség alóli mentesülés vagy annak korlátozása következne.

[72] Mivel az Alkotmánybíróság megállapította a BJE alaptörvény-ellenességét, és a megsemmisítéséről a Magyar Közlönyben történt közzétételére, 2019. június 25. napjára visszaható hatállyal rendelkezett, ezért szükségesnek tartotta elrendelni az alaptörvény-ellenesnek minősített jogegységi határozat alkalmazásával lefolytatott jogerősen lezárt büntetőeljárások felülvizsgálatát.

V.

[73] Az alaptörvény-ellenesség megállapítására tekintettel az Abtv. 44. § (1) bekezdés első mondata alapján e határozatot a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

Budapest, 2019. december 10.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
Dr. Balsai István
alkotmánybíró helyett

Dr. Czine Ágnes s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
Dr. Juhász Imre
alkotmánybíró helyett

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
Dr. Szabó Marcel
alkotmánybíró helyett

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs alkotmánybíró párhuzamos indokolása

[74] Osztom a többségi határozat következtetését, hogy a BJE alaptörvény-ellenes. Az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdése sérelmének vizsgálatánál azonban nem a törvény (az összbüntetésre lehetőséget adó jogszabály, a Btk.) visszaható hatályát kell vizsgálni, hanem azt, hogy az elítéltre nézve összességében súlyosabb joghátrányt eredményez-e a szabályozás.

[75] Az elítélt szemszögéből minden, a bűncselekmény elkövetése miatti szankció joghátránynak tekinthető, függetlenül attól, hogy arról az alapeljárásban vagy az összbüntetésbe foglaláskor rendelkeztek. Az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdésének a követelménye ebben az esetben az, hogy az elkövetőnek csak olyan joghátránnyal kell számolnia, amelyet törvény az elkövetés időpontjában előírt, függetlenül attól, hogy a joghátrányt mikor és milyen jogcímen állapították meg. Álláspontom szerint elsődlegesen ez alapozza meg a BJE alaptörvény-ellenességét.

[76] Álláspontom szerint a többségi határozatnak a BJE alkalmazásával meghozott bírósági döntések felülvizsgálatának elrendelésekor ki kellett volna térnie a jogszabályok és a jogegységi határozatok közti különbségekre.

[77] A teleologikus értelmezés szerint az Abtv. 45. § (6) bekezdése azért rendelkezik a megsemmisített büntető vagy szabálysértési tárgyú jogszabályi rendelkezés alapján hozott bírósági döntések felülvizsgálatáról, hogy lehetővé tegye azoknak az eseteknek az újbóli áttekintését, amelyekben az alapul szolgáló norma alaptörvény-ellenesnek bizonyult. A jogegységi határozat viszont nem önálló norma (nem állapít meg magatartási szabályt), hanem jogszabály bíróságokra nézve kötelező értelmezését határozza meg. A jogegységi határozat nem lehet jogalapja bírósági döntésnek, csakis az értelmezett jogszabály.

[78] Ebből az következik, hogy egy jogegységi határozat megsemmisítése formálisan nem azt jelenti, hogy az abban foglalt értelmezés nem alkalmazható, hanem azt, hogy az már nem kötelező az ítélkező bíró számára. Önmagában a BJE megsemmisítése és a felülvizsgálat elrendelése nem ad normatív módon támpontot arra vonatkozóan, hogy a megismételt eljárásban melyik törvényi rendelkezést kell alkalmazni.

Budapest, 2019. december 10.

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon alkotmánybíró különvéleménye

[79] 1. Összhangban a Btkátm. 3. §-a alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről szóló Abh.-hoz dr. Szívós Mária alkotmánybíró által írt különvéleménnyel, amelyhez csatlakoztam, illetőleg a 3168/2019. (VII. 10.) AB határozathoz és a 3242/2019. (X. 17.) AB határozathoz tűzött önálló különvéleményeimben kifejtett és a tárgyban hozott egyedi ügyekre alkalmazott álláspontommal, az alábbiakra tekintettel nem értek egyet a határozattal.

[80] 2. A jelen ügyben született többségi határozat szerint a BJE alaptörvény-ellenességének és megsemmisítésének fő indoka az, hogy a BJE rendelkező része az Abh.-ban foglalt szempontokkal ellentétes iránymutatást adott a bírósági jogalkalmazás számára, és ezzel megsértette az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdését. A jelen határozat tehát változatlanul arra a szűk többséggel hozott Abh.-ra épül, amit e határozat indokolása kizárólagosan döntő elemnek tekintett. Nevezetesen: a „visszaható hatály tilalmának tiszteletben tartása szempontjából az időrendben elsőként hozott ítélet jogerőre emelkedésének dátuma a meghatározó” (Abh. Indokolás [5])

[81] Ez az indokolás nem vesz tudomást arról, hogy az Alkotmánybíróság határozatainak indokolásai többnyire maguk adnak mozgásteret a jogalkalmazás számára. Így van ez a jelen ügyben is. Az Abh. elismerte és szignalizálta „azt is, hogy a régi Btk. és a Btk. összbüntetési szabályainak, valamint azokkal összefüggésben a Btk. 2. § (1) és (2) bekezdéseinek értelmezése az eljáró bíróság(ok), valamint – meghatározott esetekben, így különösen a bírósági joggyakorlat esetében a Kúria feladata” (Abh., Indokolás [81]). Mindezek fényében a Kúriának a határozattal megsemmisített jogegységi döntése érvelésének cáfolatára is szükség lett volna a BJE alaptörvény-ellenessége megalapozott megállapításához.

[82] 3. A Kúria döntésének indokolása mindenekelőtt utal arra, hogy a legfőbb ügyész kezdeményezte – a széttartó gyakorlatra tekintettel – a jogegységi eljárást, és ennek igazolásául számos bírósági ítéletre hivatkozott. A joggyakorlat megosztottságára hivatkozással számos ítélőtábla is kezdeményezte azt. Többségük pedig a legfőbb ügyész álláspontjával egyezően a régi gyakorlathoz való visszatérést javasolta, a törvényi rendelkezés hiányában állást foglalva azon rendező elv mellett, hogy az összbüntetésbe foglalás lehetőségének a megnyílási ideje az irányadó annak a kérdésnek az eldöntésében, hogy az összbüntetésbe foglalás során melyik törvény rendelkezéseit kell alkalmazni. E széttartó gyakorlat alapján ítélte úgy a Kúria, hogy az egységes gyakorlat biztosítása érdekében jogegységi eljárásnak van helye (BJE indokolásának I–IV. fejezete).

[83] A Kúria érdemi indokolását illetően különvéleményem megalapozása szempontjából a BJE V. fejezetében foglalt alábbi megállapítások emelhetők ki.

[84] Az Alaptörvény értelmezése az Alkotmánybíróság olyan jogosultsága, amely a jelen ügyben az Abh.-hoz vezetett, és ennek rendelkező része alapján a hatályos jog is módosult. Az Alkotmánybíróság és a Kúria viszonyai törvénnyel rendezettek, melynek alapján az Alkotmánybíróság határozatai alakítják a Kúria jogalkalmazási döntéseit, miként ez a jelen ügyben is történik. Mindazonáltal az Alkotmánybíróság határozatai nem normatív hatályúak, ezért egyes esetekben a Kúria eljárására nézve nincs közvetlen hatályuk. Ilyen esetben a bíróságok nem tehetik meg, hogy a rendelkező részbe nem foglalt alkotmánybírósági értelmezésre hivatkozva adott esetben ne alkalmazzák a hatályos jogot.

[85] Ilyen körülmények kötött a Btkátm. 3. §-ának megsemmisítése folytán a Kúria és a bíróságok számára a kérdés kizárólag az, hogy a korábbi Btk. vagy a Btk. összbüntetésre vonatkozó rendelkezéseit kell-e alkalmazni abban az esetben, ha az érintett alapítéletek 2013. július 1. előtti, illetőleg utána elkövetett bűncselekményeket egyaránt elbírálnak. Másképpen kifejezve: az anyagi jogi rendelkezések megválasztása során az alapítéletek jogerőre emelkedésének vagy az azokkal elbírált bűncselekmények elkövetési idejének van-e jelentősége? Ez az, ami az eldöntendő kérdés.

[86] A Kúria álláspontja szerint az a tény, hogy a Btk. V. Fejezetében van elhelyezve az összbüntetés, még nem jelenti azt, hogy a régi Btk. 83. §-ában foglalt büntetéskiszabási elvek alkalmazhatóak lennének az összbüntetésbe foglalási eljárásra, mivel az alapítéletekben kiszabott büntetések újraértékelése kizárt.

[87] Az összbüntetések kapcsán évszázados töretlen gyakorlat alakult ki.

[88] Mindezek alapján a Kúria a – BJE-ben foglalt konkrét döntések indokolásául, amely szerint „[a]z összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntető törvény meghatározásakor az alapítéletekkel elbírált bűncselekmények elkövetési ideje közömbös; annak van jelentősége, hogy az összbüntetés lehetősége mikor nyílt meg” – a BJE VI. részében a következő álláspontra helyezkedett.

[89] A Btk. 93. § (1) bekezdése a jogerősen kiszabott büntetésekről és nem a bűncselekményekről rendelkezik.

Ennek nyelvtani értelmezésétől a törvény rendszertani értelmezése nem lehet független. Következésképpen az összbüntetés ítéletbe foglalása sem jelentheti azt, hogy az összbüntetési határozat ügydöntő határozatnak lenne tekinthető.

[90] Mivel az összbüntetés intézményi és nem valóságot értékelő jellegű, a Btk. 2. § alkalmazhatósága azért sem bír jelentőséggel, mert az elkövetéskori helyzethez már nem lehet visszatérni. (Saját megjegyzésem: a Kúria ennélfogva tartja fogalmilag kizártnak a visszaható hatály tilalmának megsértését.) „Az […] alkalmazandó büntető anyagi jog meghatározása szempontjából tehát annak van jelentősége, mikor nyílik meg az összbüntetésbe foglalás lehetősége.” (BJE, Indokolás I/2.)

[91] 4. A Kúriának az előzőekben ismertetett érvelésével összességében egyetértek, az alátámasztja és megerősíti a bevezetőben hivatkozott különvéleményeimben kifejtett elvi álláspontomat, amelyet a jelen ügyben is fenntartok. Ennek lényege: az összbüntetésbe foglalás egy járulékos és deklaratív jellegű jogintézmény, amelyből következően „az összbüntetés szükségessége legkorábban abban az időpontban merül fel, amelyben jogerőre emelkedik a második (egyébként a feltételeknek megfelelő) jogerős ítélet” és „ez az időpont bír jelentőséggel a visszaható hatály szempontjából” (Abh., Indokolás [91]).

[92] A fentiekkel összefüggésben – kiegészítésként – hangsúlyozni kívánom, hogy az összbüntetési eljárásban alkalmazandó törvényi rendelkezések anyagi jogszabályok ugyan, az eljárás maga azonban a jogintézmény járulékos és deklaratív jellegéből adódóan az anyagi jogi szabályok újramérlegelését kizáró olyan különös eljárási szabályösszesség, amelyre alkalmazhatónak tartom per analogiam a 16/2014. (V. 22.) AB határozat egyes elvi tartalmú indokainak figyelembevételét. A jogerős határozattal kiszabott közérdekű munka vagy pénzbüntetés végrehajthatóságának elévüléséről szóló 2/2013. Büntető jogegységi határozattal szembeni bírói kezdeményezések elutasításáról hozott határozat döntően eljárási jellegű, anyagi és eljárási szabályokat egyaránt magában hordozó szabályösszesség, amelynek kezelése során a visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmába ütköző minősítés elvetésére található példa.

[93] Az Alkotmánybíróság – az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatára, illetőleg a Velencei Bizottság álláspontjára utalással – az alkalmazandó büntetőeljárási szabály (az adott esetben a régi törvény és az új törvény közötti átmeneti időszakban már az új törvény szerint alkalmazandó, az elévülés végrehajthatósága időtartamát meghosszabbító rendelkezés) visszamenőleges jogalkotásba ütközése tilalmának megállapíthatóságát főszabályként kizárta azokban a folyó ügyekben, amelyek eljárási intézményként funkcionálnak, azaz nem érintik a cselekmény büntetőjogi minősítését, és nem súlyosbítják a már kiszabott büntetést {16/2014. (V. 22.) AB határozat, Indokolás [40]}.

Budapest, 2019. december 10.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

[94] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2019. december 10.

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András alkotmánybíró különvéleménye

[95] A Kúria megsemmisített jogegységi határozata büntető- és alkotmányjogi szempontból egyaránt helyes volt, ugyanakkor szembehelyezkedett az Abh.-val. Az Alkotmánybíróság határozata az Abtv. 39. § (1) bekezdése szerint mindenkire, így a Kúriára is kötelező. A jogegységi határozat megsemmisítése ezért ilyen esetben – hacsak az Alkotmánybíróság nem vizsgálja felül és változtatja meg korábbi álláspontját – elkerülhetetlen.

[96] Az alkotmánybíró – véleményem szerint – akkor jár el helyesen, ha az Alkotmánybíróság korábbi döntését magára nézve is kötelezőnek ismeri el, és saját korábbi eltérő álláspontja ellenére követi azt. Ez alól azok az esetek jelentenek kivételt, amikor az Alkotmánybíróság korábbi határozata olyan mértékben ellentétes az alkotmánybíró jogfelfogásával, hogy azt, akár lelkiismereti okból, akár szakmai önbecsülése miatt nem tudja támogatni. Jelen esetben ez történt.

[97] Az Abh.-hoz dr. Szívós Mária alkotmánybíró asszony által írt különvéleményhez csatlakoztam, és álláspontom nem változott. A helyes megoldás – álláspontom szerint – az lett volna, ha az Alkotmánybíróság eltér korábbi álláspontjától, és ennek alapján a jogegységi határozat megsemmisítése iránti bírói kezdeményezést elutasítja. Az Alkotmánybíróság összbüntetéssel kapcsolatos korábbi és jelenlegi döntést jogfelfogásommal összeegyeztethetetlennek tartom. A Kúria jogegységi határozatának megsemmisítését ezért nem támogathattam.

Budapest, 2019. december 10.

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

TARTALOMJEGYZÉK

1/2020. (I. 2.) AB határozat ---- 1
az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntető anyagi jogi szabályokról szóló 2/2019. Büntető jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről ---- 1
Indokolás ---- 1
I. ---- 1
II. ---- 3
III. ---- 4
IV. ---- 5
V. ---- 11
Dr. Schanda Balázs alkotmánybíró párhuzamos indokolása ---- 12
Dr. Dienes-Oehm Egon alkotmánybíró különvéleménye ---- 13
Dr. Varga Zs. András alkotmánybíró különvéleménye ---- 15